

A TUDOMÁNY DAVOSA

Befektetés a jövőbe: befektetés a tudásba – ezzel a címmel rendezték meg november 8. és 10. között Budapesten a Tudomány Világforumát (World Science Forum – WSF), amelyre több mint 60 országból 300 politikus, gazdasági szakember, tudós jött el, hogy a társadalom és a tudomány kapcsolatának jelenlegi kihívásairól, feladatairól, céljairól ebben az imponálóan széles körben beszélgethessen. A harmadik WSF (az első 2003-ban, a második 2005-ben zajlott, szintén Budapesten) eredményeiről, tapasztalatairól Gulyás Balázst, az MTA külső tagját, a WSF egyik „atyját”, ügyvezető igazgatóját Gimes Júlia kérdezte.

A Fórum gondolatának megszületésétől kezdve az volt a célunk, hogy a Davosi Világ-gazdasági Fórum tudományos testvérét hozzuk létre, és az idei konferencia után úgy érzem, hogy ez mostanra – meglepően gyorsan – sikerült is. Ha arra gondolok, hogy az első davosi tanácskozás 1971-ben történt, de tekintélye ennek a rendezvénynek csak a 80-as évek második felére lett, akkor joggal mondhatom, hogy hatékonyak voltunk. És hogy miért merem ezt ilyen határozottan kijelenteni? Először is azért, mert a konferencia társ-szervezői nem kisebb szervezetek voltak, mint az UNESCO, az EU, az ICSU (International Council for Science), de részt vettek benne a világ legnagyobb tudománytámogatási szervezetei, pl. az amerikai NSF (National Science Foundation), a japán, a kanadai és számos európai „grant agency”, ami jelzi a WSF tekintélyét.

Ugyanakkor nagyon emlékezetes, hogy az UNESCO az ICSU támogatásával 1999-ben Budapesten rendezte meg a Tudomány Világkonferenciáját, amelyhez hasonló rendezvény azóta sem volt. Nos, a World Conference on Science 10. évfordulóját az UNESCO itt velünk, a WSF égisze alatt kívánja megünnepelni, többek között valamennyi UNESCO-tagország oktatási, kulturális, tudományos, illetve gazdasági miniszterének részvételével.

Emellett számos nagy tudományos szervezet maximális támogatásáról biztosított bennünket a 2009-es rendezvénnyel kapcsolatban, például az AAAS (American Association for the Advancement of Science), de büszkén mondhatom, hogy a Harmadik Világ Akadémia (Third World Academy of Science – TWAS) úgy döntött, hogy 2009-ben évi közgyűlését a WSF keretei között kívánja megrendezni.

Sok más tudományos világrendezvény képviselői is jelen voltak – ilyenek a japán Science and Technology Forum, az AAAS éves fóruma, a Euroscience Open Forum, a Nobel-díjasok rendszeres éves találkozója és a Fiala Tudósok Londoni Világforumája –, akik a WSF-on beszámoltak saját eredményeikről, tapasztalataikról, ami szintén azt jelzi, hogy a Tudomány Világforumát egyfajta ernyőszervezetnek tekintik. Itt volt a Világbank Global Forum nevű tudományos rendezvényének képviselője is, és az OECD Global Science Forumának főtitkára is. Ez nagy elismerés számunkra, és megint csak segít el-

hitetni magunkkal, hogy talán megközelítettük kitűzött célunkat.

Ma már mindenki tudja, hogy a tudományba érdemes befektetni, hogy ez például a hosszabb és egészségesebb élet vagy a gazdasági fejlődés záloga. Miért kell erről világkonferenciát rendezni? Hát nem trivialis, hogy „befektetés a tudásba” az „befektetés a jövőbe”?

Hát persze, hogy ezt mindenki tudja, a mai világban mégsem azt látjuk, hogy ez az elv minden szempontból érvényesülne. Vegyük például a fejlett országokat. Ezekben a kormányzatok és a nagy cégek rájöttek, hogy rövid távon jobban járnak, ha olyan tudásba fektetik a pénzüket, ami két-három év alatt megtérül, sőt pénzt termel. Ez azt jelenti, hogy alkalmazás-, fejlesztéscentrikus lett a kutatás, mégpedig a klasszikus tudástermelés, az alapkutatás rovására. Ezt látom munkahelyemen, a világ második legnagyobb orvosi-biológiai kutatóhelyén, a stockholmi Karolinska Intézetben is: háttérbe szorultak az alapkutatások, a gyógyszergyári és egyéb alkalmazott feladatok kerültek előtérbe.

Nem lehet, hogy most erre van szüksége a világnak?

Természetesen a gyorsan megtérülő tudásiparra szükség van, de szükség van arra is, hogy az alapkutatások fejlesztésével ezeket hosszú távon biztosítani tudják. Egy ideig még biztosan nem lesz gond, az alkalmazott kutatások bizonyára termelni fogják a gyorsan megtérülő eredményeket, de aztán elfognak a tartalékok. Nem lesznek olyan nagy ugrások a tudományban, mint amilyenek például kb. száz évvel ezelőtt a fizikában, vagy kb. ötven évvel ezelőtt a biológiában történtek, hiszen hiány lesz az alapvető tudások tekintetében.

De ezek a fejlett világ problémái, és a World Science Forumon természetesen nem csak ezekről esett szó.

Az UNESCO által szervezett szekcióban például az ún. millenniumi fejlesztési célkitűzéseket vitatták meg a résztvevők, például hogy a fejlődő országokban hogyan lehetne felszámolni az analfabetizmust, hogyan lehetne hatékony oktatási és arra épülő kutatási rendszert kiépíteni. Szó volt arról is, hogy ezekben az országokban a tehetséges fiatalok számára menekülési útvonal a tudomány. Sehoh a világon nem akar annyi fiatal tudós lenni, mint az alulfejlett országokban, hiszen a fiatalok ebben látják a kiszabadulást, a külföldre jutás lehetőségét. Ezt azonban nem egyszerűen mint problémát kell kezelni, hanem erre a motivációra talán tudományfejlesztést is lehet építeni. El kellene érni azt, hogy például a tehetséges ugandai fiatalok térjenek haza, és építsék fel hazájuk tudományos életét. Említettem már, hogy a legfejlettebb országok tudománypolitikájának vezetői, tudományfinanszírozó szervezeteinek képviselői is jelen voltak. Szó volt arról is, hogy meg kell teremteni a lehetőséget arra, hogy a gazdag országok tudományos büdzséjéből valamilyen csatornákon keresztül a nagyon szegény országok tudománya is részesedjen.

Nem illúzió ez?

Talán nem. Ugyanis az a – bizonyos szempontból önző – felismerés áll mögötte, hogy bizonyos dolgokat meg kell osztani ahhoz, hogy ne növekedjenek a világban a feszültségek annyira, hogy azok a fejlett országokat is maguk alá temessék.

Számomra ugyanakkor nagyon izgalmas volt a gazdaságilag gyorsan fejlődő országok tudománypolitikájával foglalkozó szekció ülése. A legmegdöbbentőbb egy török pro-

feszor előadása volt, aki – megjegyzem, nagyon szuggesztív módon – beszélt arról, hogy Törökország átveszi azt a modellt, amit Dél-Korea követett a 70-es évek elejétől: rengeteg pénzt költöttek oktatásra és kutatásra, fiatal kutatókat küldtek a világ minden részére tanulni, akik mikor hazatértek, felépítették saját hazájuk tudományát. Tudjuk, hogy Finnország vagy Szingapúr is hasonló mintát követett. Nos, tehát a törökök néhány éve ezt a modellt követik, és az előadásban grafikonokon láttuk, hogy megindult az erőteljes gazdasági fejlődés, mégpedig hasonló irányba, hasonló sebességgel, ahogy ez annak idején Dél-Koreában történt. Szinte egymással párhuzamos függvényeket láttunk a két ország fejlődésének kezdeteiről. Úgy tűnik tehát, hogy ez a több mint harmincéves modell ma is működik.

A konferencia másik központi témája a környezetvédelem volt, azaz hogy a tudománynak milyen felelőssége van a környezet megóvásában, további pusztulásának elkerülésében. Talán nem közismert adat, hogy ma a világon egy főre kétszer annyit költenek fegy-

verkezésre, mint környezetvédelemre és tudományra összesen. Arra is büszkék vagyunk, hogy az ENSZ Környezetvédelmi Programja a WSF-on alakította meg új nemzetközi tudományos testületét. Ez az ún. International Panel for Sustainable Resource Management (Nemzetközi Panel a Fenntartható Források Kezeléséért) hosszas előkészítés után jött létre, székhelye Párizsban lesz.

Természetesen nem állítom, hogy a konferencia akár csak a töredékét megoldotta volna azoknak a súlyos kérdéseknek, amelyeket megvitatott. De legalább elindult a párbeszéd azzal kapcsolatban, hogy a fejlett országok, a gyorsan fejlődő országok, a fejlődő és az alulfejlett országok között a tudásipart, a tudományt illetően hogyan lehetne valami olyan kiegyenlítő stratégiát folytatni, amelyben mindenki jól jár.

Bízunk abban, hogy a WSF segítette a politikai döntéshozókat meggyőzni arról, hogy a tudomány mennyire fontos az emberiség jövője szempontjából, és reméljük, nem csupán azon a három napon sikerült figyelmüket a tudomány ügyére irányítanunk.

Bemutatókozás

A Magyar Tudományos Akadémia idén is új levelező tagokat köszönt. Sorozatunkban hónapról hónapra bemutatjuk néhányukat. A *Magyar Tudomány* hét kérdéssel kereste meg mindegyiküket, azt kérve, hogy közülük néhányra válaszoljanak:

1. Mi volt az a döntő mozzanat, amely erre a pályára vitte?
2. Volt-e mestere?
3. Mi volt az az eredmény munkája során, amelynek igazán örül?
4. Részt vesz-e nemzetközi kutatásokban?
5. Van-e, és ha igen, milyen a legkedvesebb tanítványa?
6. Magányos kutató vagy inkább csapatjátékos?
7. Mi az a nyitott kérdés, amelyre választ szeretne kapni?

Talán az is jellemző lehet új tagjainkra, hogy éppen mit tartottak fontosnak elmondani magukról. Ebben a hónapban Bozó László, Erdő Péter és Horvai György válaszait olvashatják.